

вони добре почувають себе в освітньому середовищі, налаштовані на взаємодію і мають по відношенню до оточуючих позитивні емоції.

Висновки. Виявлено, що соціально-психологічна адаптація студентів у виші пов'язана із їх соціально-психологічною адаптацією. Так, студенти із зниженим показником емоційного інтелекту мають низький рівень адаптації ($t=2,354$, $p<0,01$), проблеми в комунікації з оточуючими ($t=2,34$, $p<0,01$), проблеми пристосування до норм соціального оточення, знижений адаптивний потенціал ($t=1,95$, $p<0,05$). Натомість, студенти із високим рівнем емоційного інтелекту характеризуються вищим рівнем соціально-психологічної адаптації, більш вираженими комунікативними здібностями, кращим пристосуванням до норм соціального середовища.

Разом із тим, дана проблема остаточно не вирішена та потребує подальших досліджень. Зокрема, перспективою подальших розвідок автора може виступати визначення особливостей динаміки зміни показників емоційного інтелекту студентів-психологів під час професіоналізації.

Література:

1. Зарицька В.В. Соціально-психологічні чинники розвитку емоційного інтелекту. *Теорія і практика сучасної психології*. 2012. Вип. 4. С.20-23.

2. Колісник Л.О. Проблема діагностики емоційного інтелекту. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 26. С. 278-295.

3. Тесленко М.М., Скороход Я.І. Соціально-психологічна адаптація першокурсників в умовах дистанційного навчання. *Синергетичний підхід до проектування життєвого простору особистості : зб. наук. матеріалів Міжнарод. наук.-практ. онлайн-конф. (27-28 квітня 2021 р., м. Полтава)*. Полтава, 2021. С.280-283.

4. Mylashenko K. O., Lavrinenko V. A. The role of emotional intelligence in self-actualization of personality. *Psychological Counseling and Psychotherapy*. 2019. Vol. 11. P. 59-66

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ НАВЧАННЯ

Бондарець Т.Г.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
tasiabondarets12@gmail.com*

Актуальність проблеми. Вступ до школи – переломний момент в житті дитини. Він пов'язаний з новим типом стосунків з однолітками, новими формами діяльності. Особливої уваги набуває питання адаптованості до навчання у школі дітей з особливими потребами, адже для них характерні труднощі як у навчальній діяльності самій по собі, зумовлені специфікою характерного для дитини дефекту, так і проблеми входження до освітнього середовища, формування достатнього рівня соціально-психологічної адаптації.

У дослідженнях, проведених В.О. Каверіним, Є.М. Горлановою, І.В. Дубровіною, С.П. Єфімовою, О.І. Коробко [1] проаналізовані основні шляхи адаптації молодших школярів. Етапи формування саморегуляції у дітей із особливими потребами на заняттях та під час гри, особливості становлення довільної поведінки дітей цієї категорії представлено у роботах О.Б. Аксьонової, А.Г. Обухівської [2]. Також, дослідниками визначалися вимоги до довільної поведінки як необхідного компонента готовності до шкільного навчання (Н.О. Гуткіна, Л.В. Кузнецова, І.Ю. Ужченко [3]). Проте, перелік чинників, які ускладнюють адаптацію дітей з особливими потребами до школи вимагає постійного поновлення та систематизації.

Мета роботи – висвітлити результати дослідження особливостей соціально-психологічної адаптації молодших школярів з особливими потребами до умов навчання.

Методика та організація дослідження. Ми провели емпіричне дослідження особливостей соціально-психологічної адаптації дітей з особливими потребами в умовах навчання у школі. Для діагностики особливостей адаптації молодших школярів з особливими освітніми потребами пропонуються наступні методики: Тест оцінки рівня шкільної тривожності (за Філіпсом), методика самооцінки «Дерево» (за Д. Лампента, за описом Л.П. Пономаренко) та методика вивчення емоційного ставлення молодших школярів до школи (за Г.А. Урунтаєвою, Ю.О. Афонькіною). Дослідження проводилося на вибірці, до якої увійшли 32 молодших школярів (18 дівчат та 14 хлопців), які навчаються у Миргородському навчально-виховному комплексі (дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад) «Гелікон» Миргородського району Полтавської області та 3 класні керівники перших класів. Із них 16 дітей – учні з особливими потребами, мають діагноз ЗПР різного ступеню, а 16 дітей – не мають порушень у розвитку.

Результати дослідження. Встановлено, що більшість (54%) досліджуваних характеризується низьким рівнем тривожності. Їх емоційна сфера характеризується позитивним емоційним налаштуванням та позитивною модальністю емоційних переживань. Натомість, третині молодших школярів (34%) властива виражена тривожність. Серед молодших школярів найбільш вираженими є тривожність через страхи від необхідності самовираження (54%), страх перевірки знань (68%) та страхи не відповідати соціальним очікуванням оточуючих (74%).

Молодим школярам властиві такі прояви адаптованості як орієнтація на встановлення стосунків з дітьми (18%), прагнення пристосуватись до процесу навчання при позитивній оцінці своїх психологічних якостей (25%). При цьому, дітям майже не властиві показники вираженої дезадаптації (3%) та переважання ігрової мотивації відвідування школи, що свідчить як про адаптаційні проблеми, так і про не сформованість внутрішньої позиції школяра у таких досліджуваних. Більшість молодших школярів (64%) має позитивні емоції від навчання та перебування у школі. Вони налаштовані її відвідувати, перебуваючи на уроках відчувають позитивні емоції та задоволення, що свідчить про високу адаптованість досліджуваних.

Більшість (65%) молодших школярів із нормативним розвитком характеризуються високою самооцінкою позитивно оцінюючи свої психологічні характеристики та особистісні якості, такі діти не переживають як їх сприйматимуть однокласники та вчителів, і, тому, не тривожаться у школі. Натомість, 58% молодших школярів із ЗПР характеризуються низькою самооцінкою. Вони, негативно розцінюючи свої можливості, зважаючи на наявний у них діагноз, очікують не успіхів у навчанні та спілкуванні з однокласниками, тому постійно очікують конфліктів, незадоволення з боку вчителя, поганих оцінок, тощо.

При цьому, для 72% молодших школярів з нормативним розвитком характерне виражене позитивне емоційне ставлення до школи. Маючи загальне позитивне налаштування до стосунків з вчителями та однолітками, вони не тривожаться через можливі проблеми із ними. Натомість, більшість (60%) дітей із ЗПР характеризуються негативним емоційним ставленням до школи. Такі діти тривожаться через те, що їх можуть запитати те, чого вони не знають, можливі конфлікти з однокласниками і, тому, мають генералізоване негативне ставлення до школи загалом.

Висновки. Встановлено, що діти з особливими потребами характеризуються труднощами в соціально-психологічній адаптації до умов навчання у школі. Вони, характеризуються проблемами в адаптації, зниженим рівнем самооцінки ($\chi^2=10,235$, $p\leq 0,01$) та вираженим негативним емоційним ставленням до шкільного навчання ($\chi^2=10,852$, $p\leq 0,01$). Натомість, молодшим школярам із нормативним розвитком властиве позитивне ставлення до школи, ознаки психічної адаптації до шкільного життя, підвищена самооцінка.

Література:

1. Коробко Л.І., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. К. : Летра ЛТД, 2006. 416 с.
2. Обухівська А.Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
3. Ужченко І.Ю. Чинники порушення цілепокладання в навчальній діяльності в молодших школярів із затримкою психічного розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2013. Вип. 23. С. 246–248.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СПІЛКУВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІЗ РІЗНИМ СТИЛЕМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Бутовцова Д. Е.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
butovczova@gmail.com*

Актуальність проблеми. Проблема спілкування відноситься до числа найважливіших для юнацтва сфер життєдіяльності. Всі психологи єдині у визнанні значення спілкування для формування особистості в юнацькому віці. Цей період досить важливий для формування основних структурних